

Oponentský posudek disertační práce

Studentka DSP: Mgr. Jana Horynová

Název práce: *Poruchy polykání u seniorů v kontextu logopedické intervence*

Doktorský studijní program: Speciální pedagogika

Školitelka: doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph.D.

Oponentka: prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

Pracoviště: Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky, PdF MU

V disertační práci řešila autorka **Mgr. Jana Horynová** aktuální, málo frekventované téma, které se týká poruch polykání u seniorů v následné péči v kontextu logopedické intervence. Dysfagie neboli poruchy polykání představují rozsáhlou mezioborovou problematiku, která je předmětem zájmu řady lékařských a nelékařských zdravotnických profesí.

Zvolené metody disertace

Cílem výzkumu disertační práce bylo podat ucelený obraz poruch polykání u pacientů v seniorském věku v prostředí následné lůžkové péče.

Ve vztahu k hlavnímu cíli byly stanoveny čtyři dílčí cíle, které byly zaměřené na zjištění: 1. s kterými základními diagnózami se poruchy polykání u seniorů nejčastěji pojí; 2. které faktory ovlivňují stav polykání u pacienta v seniorském věku; 3. které skupiny terapeutických technik se osvědčují při terapii dysfagie u seniorů v následné péči, a které faktory ovlivňují jejich volbu; 4. zda jsou dysfagie u seniorů diagnostikovány již v akutní fázi onemocnění, tj. zda senioři na lůžka následné péče již přicházejí s diagnózou dysfagie.

K vybraným metodám a technikám disertační práce lze uvést, že jsou vhodně zvolené ke splnění stanovených cílů. Teoretická část disertační práce má charakter monografické procedury. Jedná se o teoretický výzkum zpracovaný technikou analýzy odborné literatury české a zahraniční, zejména anglické s využitím četných internetových zdrojů ze všech studovaných oblastí.

Při realizaci výzkumu byla adekvátně užitá metoda kvantitativního výzkumu. Sběr dat probíhal na pracovišti lůžkové následné péče v rámci standardní logopedické intervence v období 2017–2020. Pomocí popsaných diagnostických postupů v disertační práci, především analýzy zdravotní dokumentace pacientů a klinicko-logopedického vyšetření polykání, byla získána podrobná data o dysfagiích a logopedické intervenci u výzkumného souboru 168 probandů, seniorských pacientů lůžkové následné péče s diagnózou dysfagie. Získaná data byla následně analyzovaná a zpracovaná s využitím popisné statistiky a neparametrických statistických testů.

Struktura disertační práce

Disertační práce je členěná na část teoretickou a empirickou a obsahuje devět kapitol s dalším členěním do subkapitol. Teoretická část se skládá z pěti kapitol. V první kapitole je uvedena anatomie a fyziologie polykání. Ve druhé kapitole je věnována pozornost poruchám polykání. Je zde uvedena základní terminologie v oblasti dysfagií, etiologie, symptomatologie, klasifikace a důsledky poruch polykání. Třetí kapitola je zaměřena na

možnosti diagnostiky poruch polykání a podrobně uvádí tři stupně diagnostiky: screeningová vyšetření polykání, klinické/klinicko-logopedické vyšetření polykání a objektivní instrumentální vyšetřovací metody. Čtvrtá kapitola seznamuje s možnostmi terapie orofaryngeálních dysfagií, které jsou předmětem logopedické intervence. Pátá kapitola podrobně uvádí problematiku poruch polykání v seniorském věku. Představuje základní pojmy, které se váží k problematice stáří a stárnutí.

Kapitoly teoretické části disertační práce se všemi subkapitolami jsou zpracované věcně správně, vybraná témata jsou dobře zvolená, citace je v normě, oceňuji výběr citované odborné literatury, včetně zahraniční, zejména anglické. Jednotlivé kapitoly na sebe logicky navazují a poskytují autorce dobrá teoretická východiska pro zpracování výzkumného projektu disertační práce.

Hodnocení zpracování empirické části disertační práce

Empirická část disertační práce je realizovaná ve čtyřech kapitolách. V šesté kapitole jsou uvedeny cíle, hypotézy a metody výzkumu. V sedmé kapitole je uveden realizovaný předvýzkum, v osmé kapitole vlastní výzkum. V deváté kapitole je uvedena diskuze a závěry výzkumného šetření.

Ke zpracování výzkumného šetření realizovaného metodou kvantitativního výzkumu bylo vhodně stanoveno osm hypotéz: 1. Mezi muži a ženami v seniorském věku existuje signifikantní rozdíl ve stavu polykání. 2. Mezi věkem pacienta a stavem jeho polykání existuje statisticky významná závislost. 3. U seniorů vyššího věku se častěji uplatňují pasivní rehabilitační techniky než u seniorů mladšího věku. 4. Mezi úrovní soběstačnosti a stavem polykání pacienta existuje statisticky významná závislost. 5. Pacienti s přidruženou dysartrií mají těžší stupeň dysfagie než pacienti bez dysartrie. 6. U pacientů seniorského věku s kognitivním deficitem se častěji uplatňují pasivní rehabilitační techniky než u pacientů seniorského věku bez kognitivního deficitu. 7. Většina pacientů seniorského věku v následné lůžkové péči přichází na následnou péči s již stanovenou diagnózou dysfagie z akutních lůžek. 8. Mezi stavem výživy pacienta (měřeno BMI) a stavem jeho polykání existuje statisticky významná závislost.

Pro ověření nastavení designu výzkumu a využitelnosti získaných dat k naplnění stanovených cílů autorka vhodně realizovala předvýzkum na souboru 30 pacientů. Kritériem výběru pacientů byla hospitalizace pacienta na lůžkách následné péče, věk pacienta 65 let a více a diagnóza presbyfagie či dysfagie u vyšetřovaného pacienta.

Nejčastějšími základními diagnózami pacientů byly cévní mozkové příhody a demence, 46,7 % pacientů (14) mělo v anamnéze souběh dvou a více onemocnění. U 36,7 % všech pacientů (11) byla zároveň s dysfagií diagnostikována dysartrie jako symptom základního onemocnění. Zajímavé údaje autorka získala v otázce diagnostiky dysfagie na lůžkách oddělení akutní péče, odkud byli probandi přeloženi na oddělení následné péče. Z celkového počtu 30 pacientů předvýzkumu u 60 % (18) nebyla indikována, a tedy neproběhla konzultace pacientova polykání s klinickým logopedem. Realizace předvýzkumu prokázala využitelnost získaných dat a vhodný výběr a nastavení proměnných, které chceme sledovat pro naplnění výzkumných cílů a ověření hypotéz na větším výzkumném souboru.

Výsledky výzkumného šetření

Autorce se podařilo realizovaným výzkumným šetřením naplnit dané cíle a ověřit stanovené hypotézy.

Nejčastějšími diagnózami ve vztahu k poruchám polykání u sledovaného souboru byly cévní mozkové příhody, neurodegenerativní onemocnění a dále celkové zhoršení stavu a ztráta soběstačnosti při dekompenzaci jiných základních onemocnění. Byla prokázána závislost stavu polykání na pohlaví pacientů a na míře soběstačnosti pacientů, naopak se nepodařilo prokázat závislost tíže dysfagie na věku pacienta, přítomnosti dysartrie či hodnotách BMI pacientů. U pacientů vyššího věku a u pacientů s kognitivním deficitem byly v terapii častěji užívány pasivní rehabilitační postupy, tedy kompenzační techniky a režimová opatření. Většina pacientů byla na následnou péči přeložena bez diagnózy dysfagie, přestože jim byla v průběhu hospitalizace na oddělení následné péče dysfagie diagnostikována. Nejčastěji na lůžka následné péče přicházeli pacienti s již stanovenou diagnózou dysfagie z oddělení neurologie, převážně pacienti po prodělané cévní mozkové příhodě. Pacienti, kteří byli přeloženi na lůžka následné péče s již stanovenou poruchou polykání, měli těžší stupeň dysfagie než pacienti, u kterých na odděleních akutní péče dysfagie stanovena nebyla.

Formální stránka disertační práce

Po stránce jazykové a grafické odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací. Etické aspekty jsou zohledněny. Limity výzkumných šetření jsou vhodně zdůvodněny. Doporučení pro speciálně pedagogickou praxi uvedené je. Počet stran práce je 177 a přílohy, počet uvedených titulů odborné literatury je 171 ze všech studovaných oborů, včetně zahraničních titulů, zejména anglických a internetových zdrojů.

Otázky k obhajobě:

1. Uveďte na základě Vašeho výzkumného šetření, které terapeutické techniky se Vám osvědčily v rámci logopedické intervence u seniorů.
2. Které z výsledků Vašeho výzkumného šetření by bylo vhodné zařadit do obohacení výuky budoucích logopedů.

Závěry

Předložená disertační práce, kterou zpracovala **Mgr. Jana Horynová** je významným příspěvkem k řešení aktuální problematiky poruch polykání u seniorů v následné péči v kontextu logopedické intervence.

Výzkum realizovaný v disertační práci **Mgr. Jany Horynové** považuji za originální řešení zkoumané problematiky a doporučuji získané výstupy publikovat v renomovaném časopisu. V rámci zpracování disertační práce autorka jednoznačně prokázala své velmi dobré odborné znalosti, schopnost práce s odbornou literaturou českou a zahraniční, zejména anglickou a samostatnou tvůrčí práci při výzkumné činnosti v oboru speciální pedagogika.

Po stránce jazykové a formální odpovídá disertační práce požadavkům stanoveným na tento typ prací a splňuje podmínky stanovené vysokoškolským zákonem. Proto doporučuji přiznat **Mgr. Jany Horynové** úspěšné obhajoby vědecký titul Ph.D.

Prof. PhDr. Marie Vítková, CSc.

V Brně 20. 6. 2024